

Курорти Закарпаття - екологічне лихо?

Зі збільшенням людино-відвідин Карпат і ростом навантаження туристичної складової на довкілля - змінюється й загальний вплив туризму на екологію. Про це пишуть не тільки ЗМІ, але й - студенти та науковці, які на вищевказані теми захищають курсові та дипломні проекти, а також - кандидатські й докторські дисертації. Ситуацією навколо довкілля та питаннями й проблемами екології Карпат, тільки в Україні - займаються немало наукових та дослідницьких інституцій. Ба, більше: по обидва схили Карпат, в тому числі й за межами України, щорічно відбуваються десятки: круглих столів, семінарів, конференцій за майже, аналогічною темою та завданням: зберегти правікову екологію Карпат - легені Європи.

Однак, сотні статей у ЗМІ, як правило, критичного змісту з неподобствами, на кшталт: нелегальні вирубки лісів у Карпатах, десятки наукових праць та аналітичних досліджень зі стану екології Карпат й необхідності захисту лісів, джерел, полонин тощо, безліч масових заходів-зібрань зацікавлених у захисті довкілля Карпат, поки що залишаються інформацією для роздумів і не стають - керівництвом до дії, для тієї ж влади, наприклад.

Вищевказане відбувається, швидше всього через діаметрально протилежні інтереси та завдання/прагнення у такому собі п'ятикутнику: суб'єкт господарювання - населення Карпат - інфраструктура регіону - влада - екологія Карпат, де остання є лише об'єктом всієї парадигми та формується, навіть не по залишковому принципу. Тобто, якщо головне прагнення першого - прибутки, других - працевлаштування, а завдання третьої складової - задовільнити перших і других, то владу більше всього «цікавить»: зайнятість населення й звіти «про досягнення у галузі туризму». Однак, це тема іншої розмови...

Натомість, сказати, що туризм у Карпатах, як і по всій Україні, розвивається стихійно, нічого не сказати. Як і більшість процесів в Україні - туристична сфера, банально відповідає на вимоги ринку, переслідуючи сьогоденну користь й рахуючи доходи від зусиль і вкладених коштів у власний: готель, ресторан, садибу, транспорт, канатну дорогу, баню/сауну тощо... При цьому, відсутність та/чи недотримання регулятивно-нормативних актів у взаєминах: влада - суб'єкт господарювання - екологія, частенько приводить до негативного впливу туристично-рекреаційних закладів на довкілля та природу, взагалі. Через це, відбувається:

- забруднення природного середовища: будівництвом, автомобільним транспортом та технікою, несанкціонованими звалищами відходів тощо;
- деградація флори й фауни, через витоптування, захворювання рослин, невинуватеної вирубки дерев, ущільнення забудов і скорочення меж туристичних об'єктів тощо;
- погіршення якості поверхневих та підземних вод, через ріст обсягів побутових стоків, забруднення зворів і потічків твердими побутовими відходами, скидами бруду у річки.

Класичним прикладом вищевказаного, а саме - надмірне, нічим не регламентоване й неконтрольоване збільшення навантаження на природні ресурси Закарпаття, може слугувати «гірськолижний курорт» Драгобрат, який знаходиться в Рахівському районі.

Саме тут, як ніде в краї - чітко видно, як тісно переплітаються антагоністичні інтереси вищевказаного п'ятикутника. Бо, саме тут, на Драгобраті: зареєстровано біля 100 суб'єктів підприємницької діяльності, в яких працевлаштовані сотні людей, з числа місцевих жителів. Однак, найбільш проблемним питанням круглорічного функціонування «курорту», який може одноразово прийняти більше 2 000 (або 20 000 на рік!) відпочиваючих - дорога довжиною, всього лише 9 кілометрів (від автомагістралі обласного значення: Рахів - Ясіня). Наявна, дорога на «курорт», яка фактично веде руслом річки й зворів та прокладена з усіма можливими порушеннями будівництва шляхопроводів, не кажучи вже про екологію, швидше - напромак. Його було достатньо для того, щоб дістатись місцевої полонини, яка раніше могла похвалитись майже 500-головим стадом корів, що розміщувались на кількох фермах навколо альпійських луків, яким багатий Драгобрат. Однак, все це в минулому та й ферми давно згоріли, які запалили, як переконують місцеві доглядачі менше сотні корів, новоявлені бізнесмени, які побудували на місці згарищ готелі та канатні дороги для відпочиваючих. Однак, це інша, не менш смутна, тема.

Натомість, майже щорічні повені, які нищать полотно дороги та відсутність коштів для проведення капітального ремонту шляхопроводу «на Драгобрат» - тема, з претензіями до

чинної влади - не одного бунтівного зібрання власників туристичних суб'єктів. Місцева ж влада - «відігрується» на іншому: акти на земельні ділянки підприємцям - ніби й видали, але дозволи на будівництво: готелів, турбаз, ресторанів, барів, канатних витягів тощо, практично - не дають, методично караючи штрафами власників самобудів, які ростуть як гриби після дощу, нерідко «стіна в стіну». На підтвердження цьому - «шанхайський вид» Драгобрату, який постійно будується. Власники ж об'єктів на Драгобраті - «відігруються» на ігноруванні сплати туристичного збору, який, при рекреаційних можливостях «гірськолижного курорту» та, по суті захмарних цінах на послуги, які надаються відпочиваючим - є мізерним.

Як відомо, кожна будівля, повинна мати не тільки затверджену/погоджену проектно-кошторисну документацію, але й дотримуватись/відповідати технічним умовам, особливо, якщо у таких - будуть проживати люди. Тобто, питання постачання електроенергії та води, відводу каналізації тощо є надзвичайно важливі. І якщо з першою позицією на «курорті» ще можна миритись, то з водою - біда, а з вигрібними ямами - катастрофа. Вода, яку самотужки та без зайвих формальностей (читай: дозволів) кілька кілометрів провели до осель, з викопаних ям й колодязів на самому сидлі по стежці до Близниць, «пропадала» обернено пропорційно до кількості споруджуваних готелів-монстрів, окремі з яких можуть прийняти до 220 чоловік! Тому, сьогодні, власники «курорту», знову - нікого не питаючи, хаотично й самовільно - почали масово бурити майже 100 метрові свердловини й качати воду для «своїх туристів». Однак, через дорожнечу «бурових робіт» (в залежності від глибини: від 5 000 до 10 000 доларів США!), свердловини замовляють «у складчину» з ближніми, по бізнесу сусідами. Таким же чином, «у складчину» утримують й давно переповнені вигрібні ями: і дешевше, й нечастим перевіряючим можна показувати одне й те ж, стверджуючи, що саме цей жах - твоя вигрібна яма, яка по проекту мали б бути у кожного суб'єкта господарювання.

З сміттям - ще гірше. Адже його не можна просто відвезти й висипати у річку, як це нерідко роблять з переповненою вигрібною ямою, наприклад, напередодні перевірок. Тому, сміття, яке неможливо спалити, бо не все горить - складають у поліетиленові міхи й розкидують по незавершених будівництвах та по лісних стежках навколо «курорту». Картина, звичайно - неприглядна, але: скільки того літа, кепкують місцеві підприємці, маючи на увазі, що сніг «сховає» любе неподобство з довкіллям.

Окреме питання життєдіяльності «курорту», особливо у зимовий період - опалення понабудованого на Драгобраті, яке здійснюється, виключно, дровами які на протязі всього літа заготовляють, нерідко у найближчому лісі, про що свідчить робота мотопил, практично - цілодобово. Таке поняття, як «заборона вирубки» лісу тут багатьма, просто - ігнорується.

Сказати, що цивілізація «забула» про найвищий «гірськолижний курорт» України (1 100 -1 400, а витяг - до 1 700 метрів над рівнем моря!) - збрехати. Так, з 2008 року, за кошти влади Чеської Республіки та дякуючи Клубу чеських туристів, польських й місцевих активістів в Закарпатті були промарковані більше 1 300 кілометрів літніх, туристичних стежок. Практично, по всьому краю встановлено сотні вказівників, які дозволяють мандрівнику не тільки зорієнтуватись у горах, але й знаючи відстань та час ходи до того чи іншого об'єкту, розподілити власні сили. Не зважаючи на зауваження з боку чиновників України, щодо невідповідності європейського знакування до українських стандартів, яка однак - нічого для цього не зробила, здійснене маркування суттєво допомагало не тільки підприємцям краю, але й службам: МНС та гірській службі рятувальників. Однак, недавно змонтовані вказівники, буквально - знищені невідомими варварами!

«Дісталась» до Драгобрату й мережа Інтернет, що є важливим елементом сучасних об'єктів тимчасового перебування відпочиваючих. Свідченням цього є значне павутиння, яке обплутало, практично: кожен стовп та навколишні ялинки, якими кабелі ведуть до цивілізації та не дають робити гарні світлини краєвидів Карпат. Однак, похизуватись якістю надаваних послуг, як й уникнути формалізму, якого забагато на «лижному курорті», двом провайдерам, які діють на Драгобраті, поки що не виходить, незважаючи на захмарні ціни Інтернет-послуг.

Разом з тим «цивілізація» йде далі, нерідко ігноруючи екологію, навіть - як поняття. Так, на самій вершині Стогу (1 704), куди вже веде двокрісельний витяг, почали підготовку до будівництва: чи то ресторану, чи кафе. «Початок» будівництва наглядно показує сутність варварського підходу зі знищенням альпійського шару, який формується сотнями років. Про ймовірний дозвіл від органів місцевої влади чи відсутність заборони з боку екологічних

інституцій - говорити не доводиться. Ще один проект - побудова канатної дороги, на одну з Близниць, взагалі катастрофа, адже реалізується практично вже на території Карпатського біосферного заповідника! Натомість, всі будівельні роботи здійснюються важкою технікою, яка немилосердно нищить альпійський шар полонин та кущі чорниць та ялівця, коріння яких й тримають скелястий ґрунти карпатських гір. Наступна ерозія альпійських луків - довершує картину «цивілізованого освоєння», а фактично - апокаліпсису Карпат.

Виходячи з вищенаведеного є очевидним, що проект Драгобрат програє по багатьох позиціях, майже аналогічному, наприклад - туристичному комплексу (ТК) «Буковель» що розташований в Івано-Франківській області. А от до «гірськолижного курорту», то першому, як вважають, особливо - місцеві чиновники від туризму, взагалі далеченько, тому й доцільно брати це поняття - у лапки. І це, на жаль стосується не тільки дороги, відсутність каналізації чи відношення до екології. А підтвердженням визнання успішності ТК «Буковель», в тому числі й з боку місцевої влади, можуть слугувати попередні домовленості між Закарпатською ОДА та керівництвом ТК «Буковель» про розширення діяльності, фактично, на територію Свидовецького хребта, себто - Драгобрата.

З другого боку, варто констатувати: європейська практика не знає прикладів масового проживання відпочиваючих, безпосередньо на високогірних, гірськолижних об'єктах, яким є Драгобрат. Практично всюди: і в Австрії, й в Італії, й у Франції чи Швейцарії, рекреанти та туристи проживають в населених пунктах, де не так складно організувати не тільки побут та дозвілля для останніх, але й надати: медичну допомогу, гірських рятувальників тощо. Саме у містечках та селищах, для відвідувачів - розміщено не тільки готелі для проживання, але й ресторани, кафе та бари, що спрощує, наприклад, доставку продуктів, прання білизни тощо й, відповідно, таке господарювання, з урахуванням наявних очисних споруд та системою збору відходів й утилізації сміття - є більш прийнятним, з точки зору збереження довкілля. Саме такого роду відпочинкові, по суті кластери й мають право називатись... курортом! А от масове катання - організовано в горах, на схили яких відпочиваючих доставляють сучасні та безпечні витяги, на відміну від Драгобрата на який, по суті адреналінову доставку туристів здійснюють військовими автомобілями підвищеної прохідності. Безпосередньо на схилах гір де й відбувається катання, максимум можуть бути організовані буфети з гарячим чаєм, кавою та бутербродами. Тому, коли на «гірськолижному курорті» Драгобрат, власники та місцеві «реставратори» силяться наповнити меню власних закладів харчування, не гірше, як у столичних ресторанах, це викликає, мінімум - посмішку.

Натомість, для того, щоб останній мав можливість реально скористатись своїми, природними даними й можливостями, не тільки взимку, але й влітку та, дійсно стати - найбільш високогірним гірськолижним курортом країни, потрібно немало зусиль, причому - від усіх зацікавлених сторін: власників туристичних об'єктів, представників влади, державних служб тощо. Для загального ж успіху, останні повинні погодитись з:

- приведенням архітектурно-будівельних норм до правил забудови курорту;
- доцільністю організації адміністрації/ТІЦа з координуючими правами й функціями;
- необхідністю виготовлення й розміщення інформаційних стендів про курорт;
- пошуком альтернативної доставки відпочиваючих, як-то канатна дорога з смт Ясіня;
- необхідністю єдиної системи: водоводу, зливової каналізація та очисних споруд;
- нагальністю організації: збору, сортування, утилізації та відвозу побутового сміття;
- доцільністю присутності на постійній основі: лікаря, рятувальника МНС тощо;
- важливістю вчасної та у повному об'ємі сплати курортного збору й інших коштів.

І тільки після вирішення вищенаведених питань та низки іншого, необхідного комплексу заходів й робіт на Драгобраті - буде можливим віднести останній до туристичного курорту, а заодно - уникнути екологічного лиха, негативно відповівши на питання, що стоїть у заголовку!

Фото автора.

Підготував Ю.Ключівський, керівник IASEED
Драгобрат - Ясіня - Ужгород, 28.08.2016